

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inzerat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{8}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 %, popusta. Vsaka vrsta v „Malih naznanilih“ stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 22. V Ljubljani, 30. novembra 1916. Letnik XXXIII.

Obseg: † Cesar Franc Jožef I. — Z vojnim posojilom zatremo draginjo. — Pozor štajerski in primorski vinogradniki na modro galico bodočo pomlad! — Znanstveno kmetovanje. — Narobe svet. — Kakšne cene za vino so primerne letos na Dolenjskem? — Vprašanja in odgovori. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmet. družbe kranjske. — **Inserati.**

Naš veliki cesar

FRANC JOŽEF I.

je dne 21. novembra t. l. ob devetih zvečer v gradu Schönbrunnu mirno v Gospodu zaspal.

Ta od nikogar pričakovana tužna vest se je zvedela v sredo 21. t. m. ponoči in naslednji četrtek pa notri do zadnje kmetске kočе.

Globoko žalovanje, ki je zavladało v celi avstrijski rodbini narodov za najmilostljivejšim in najmodrejšim vladarjem, ki je vodil njih usodo več kakor dve človeški dobi z milobo in pravičnostjo, žalovanje za cesarjem, ki so ga ljubili narodi kakor očeta, v katerem so izgubili najdražje, se najbolje zrcali v načinu, s katerim je bila pretužna vest povsod sprejeta.

Strašno resnico čutimo kakor udarec, ob katerem nam zastaja srce. Genij domovine kloni v žalosti glavo. Vladarska hiša Habsburško-Lothrinška je izgubila svojega nadvse čislaneга poglavarja, narodi monarhije objokujejo nadvse ljubljeneга vladarja, čigar dobrota, modrost in izkušnje tvorijo neprecenljivo posest. Sredi svetovne vojne je bil odpoklican, sredi težkih preizkušenj, ki so bile kljub njegovi ljubezni do miru vsiljene njemu in njegovim narodom. Ni mu bilo dano, da bi bil pozdravil povratek miru, dano pa mu je bilo, da je doživel čudoviti razvoj moči države, pomladene stare spoštljive monarhije v strašnem svetovnem požaru in da je v tem sprejel najvišje plačilo za svoje delovanje.

Vsakemu posameznemu je, kakor da mu je vzet najboljši del njega samega, saj je občutil vsak kot osebno srečo in osebno posest blagoslov, ki je izhajal iz te vladarske osebnosti. Vsem je bil visoki rajni cesar najživahnejša in najučinkovitejša sila v državi, vir vsega dobrega, ob čemer se je smel živeči rod radostiti, dobrotnik in oče domovine. In čustvu vroče zahvale se pridružujejo spoštljivo občudovanje od Boga poslanega, ki je živel nad šest in pol desetletij samo svojemu poslanstvu, čegar življenje je bilo polno nepregledne zgodovinske vsebine. Dedna dinastična vdanost narodov se združuje z zavestjo velikega zgodovinskega mesta, katero je zavzemal cesar, in obenem s skozinsko osebnim razmerjem državljanov do njih vzvišenega gospodarja. V otroški ljubezni so se ozirali na velikega obnovitelja države, zaščitnika svoje moči in veličine, voditelja na poti svobodnega razvoja. In kakor je bil vsakemu posameznemu upanje in zaupanje, tolažba in opora, tako so vzplamtevala srca vseh ob njegovem velikem človeškem vzgledu.

Težke izkušnje nam je naložila Božja previdnost, najbolj bolečo nam je zadala sedaj, ko je šel cesar Franc Jožef I. od nas. Toda njegovo ime je nerazrušna posest. Njegova plemenita duša je vzplavala v jasna nebesa ter bo ostala angel varuh njegove hiše in države. "Zvesti narodi pa, katerim je posvetil vso svojo veliko ljubezen in ves svoj vroči trud, se zbirajo v tej usodni uri trdnejše kakor kdaj okoli prestola ter obnavljajo globoko ginjenega, toda silnega srca in v podedovani zvestobi staro prisego za prejasno cesarsko hišo. Nerazrušljivo združeni bodo danes vsi zastavili svoje sile za svitlo krono, za obstoj in varnost monarhije, za slavo in veličino domovine.

Habsburškemu prestolu vedno zvesti avstrijski podaniki plakajo ob grobu cesarja, ki je Avstriji dal program: „Z združenimi močmi.“ Ob grobu umrlega cesarja, ob grobu Očeta avstrijskih narodov, ob grobu Njega, ki je dejal: „**Mir hočem imeti med svojimi narodi,**“ prisezimo zvestobo novemu cesarju.

Večna bodi Avstrija!

Z vojnim posojilom zatremo draginjo.

Pod tem predrugačenim naslovom priobčimo v izveščku spis državnega poslanca Emila Krafta v graškem dnevniku „Tagespost“ št. 324., kateri je na eni strani zelo poučen, ker kaže na najvažnejši vzrok sedanjega draginje in ki na drugi strani utemeljuje

veliko važnost podpisovanja vojnega posojila državi in nam samim v največji prid.

Kratka vsebina prvega dela tega spisa je tale:

Cesar Franc (avstrijski vladar od l. 1792. do 1835.) je bil silno varčen in v denarnih zadevah zelo natančen gospod. Njemu je bilo zelo neprijetno, da že izza časa Marije Terezije ni bilo mogoče v cesarstvu vzdrževati ravnotežja med dohodki in izdatki, kar se je pod njegovim vladarstvom zaradi Napoleonovih vojsk še poslabšalo. Veliko so bili krivi Ogri, ki niso dovolili dovolj prispevkov za skupne potrebščine države. Pri teh slabih in vedno slabših denarnih razmerah si je država pomagala z izdajo bankovcev. Cesar Franc je neprestano silil varčevati in zmanjšati množino bankovcev.

Vojsk ni hotelo biti konec; l. 1805. so se pričele nove, denarja je bilo treba veliko in zato je država bankovce naprej množila.

Vsi krogi so jeli spoznavati potrebo omejitve izdaje bankovcev, ker se je očitno kazalo, kako pada njih vrednost v isti meri, kolikor jih je več. Vrednost bankovcev je stalno padala v razmerju s kovanim denarjem, kolikor ga je bilo še v prometu. Kurz bankovcev je kar naprej padal; za 100 goldinarjev kovanega denarja se je moralo plačati v bankovcih 400, 500 in l. 1810. celo 1200 gld. V enakem razmerju, kakor je padala vrednost bankovcev, so se morale tudi vse potrebščine dražje plačevati; tisto, kar je poprej stalo 100 gld., je potem stalo, plačano v bankovcih, štirikrat, petkrat do dvanajstkrat toliko. Kovan denar je skoraj popolnoma izginil iz prometa; nakupičil se je v inozemstvu, v blagajnah plemstva in meščanstva ter v nogavicah

kmetov. Nihče ni tega bolj zasledoval, kakor modri cesar Franc sam, ki je kar naprej zahteval predloge, kako temu odpomoči. Množili so davke, najemali prostovoljna in prisilna posojila, jemali dele premoženja, zasegli so nepotrebne denarne zaloge in zaloge srebra, za bankovce so zastavljali državna posestva itd. Pri tem je pa cvetelo špekuliranje do skrajnosti; navidez je bilo gospodarsko življenje sijajno, toda tisti, ki so bili zavisni od solidne in stalne veljave denarja, t. j. vsi, ki so živeli od rednih plač, uradniki, vpokojenci in uživalci obresti, so pa bili reveži.

Na tem mestu ni mogoče vsega povedati o takratni denarni zadregi.

Pomenljiv je bil v tem času ukaz, glasom kterega se je vrednost bankovcev uradno znižala na eno petino, vsled česar je n. pr. 100 goldinarski bankovec veljal samo še 20 gld. Vsled tega so se razmere v nekterih pogledih res izboljšale, toda po mnenju večšakov in današnje vede je bilo to dejanje nepraktično, brezobzirno in nerodno. Prizadeti so bili predvsem vsi lastniki bankovcev in ubožali so tisti, ki so malo poprej prodali svoje blago in svoja posestva. Ljudstvo je vsled tega pretrpelo velike bridkosti.

Spomin na takratne čase seveda ne sme biti nikaka primera za sedanje razmere, ampak naj le pokaže, kako je vsled preoblega popirnatega denarja nastala draginja in kako je ponehala, ko se je množina popirnatega denarja skrčila. Kakor rečeno, za današnje razmere vse to prav nič ne velja. Danes namreč država ne izdaja več bankovcev, ampak banka, ki z izdanim denarjem postane dolžnica, lastnik bankovca pa upnik. Danes ni vsled popirnatega denarja državni kredit prav nič dotaknjen.

V vseh evropskih državah, ki se sedaj vojskujejo, je prišlo v promet veliko popirnatega denarja; povsod se je takoj za tem točno pokazala draginja. Podrobneje razpravljati o tem ni mogoče v kratkem spisu, gre se le za to, pojasniti, da draginji niso krivi edino posamezni zlobneži in sebičneži, ampak ob-

stoječe slabe razmere med denarjem in blagom. Blaga je vedno manj, a denarja vedno več. Blago se proda in izpremeni v denar in končno razen pridelkov zemlje, ni skoraj nikakega blaga več na trgu. pač pa veliko gotovega denarja.

Denar je blago, ki se le izpremeni v drugo obliko in se mora po izreku nemškega državnika Helffericha

porabiti za vojno posojilo,

ki bo po sklenjenem miru krenilo na nasprotno pot: vojno posojilo postane zopet denar in denar pa blago.

Zaraditega in da se še zatre nadaljna draginja,

se mora kolikor mogoče veliko popirnatga denarja založiti v vojno posojilo ter ga dati državi,

kajti potrebno zmanjšanje množine preobilice popirnatga denarja se da izvršiti le z davščinami, raznimi oddajami in z vojnimi posojili.

Iz stališča boja proti draginji je torej potrebno,

da se podpiše kolikor mogoče veliko V. vojnega posojila.

Za denar, ki se naloži v vojnem posojilu, naj se nihče ne boji, saj je naš finančni minister, ki je eden najpametnejših avstrijskih mož v imenu državne finančne uprave dejal: „Rajše stradati in revščino trpeti, kakor da se ne zadosti svojim dolžnostim.“ To pomeni, da hoče državna uprava hraniti v svrhu poplačanja notranjih in inozemskih dolgov in tako odstraniti popirnat denar, kar ga je odveč.

Nadaljna izvajanja v omenjenem spisu Krafte se nam na tem mestu ne zde potrebna, saj to kar smo objavili, dovolj utemeljuje

važnost podpisovanja ravnokar razpisanega vojnega posojila v najširšem obsegu

nam v prid, ker se s tem zatira draginja in državi v prid, ki le z zadostnim vojnim posojilom more pospešiti konec vojne in vršiti redno denarno gospodarstvo.

Torej vsi na krov,

kdor ne podpiše v toliki meri, kolikor le more novega vojnega posojila, ta je škodljivec samega sebe, svojih bližnjih in prav posebno naše države, v ktere zaščitvi nam je zagotovljena srečna bodočnost.

Pozor štajerski in primorski vinogradniki na modro galico za bodočo pomlad!

Glasom ravnokar izdanega obvestila kmetijskega ministrstva bo enako kakor letos, tudi pomladi l. 1917. dana na razpolaganje državna galica za škropljenje trsja proti perenospori.

Vsaka dežela dobi odkazano določeno število vagonov modre galice.

Ker bo pomladi samo državna galica na razpolaganje, od ktere se bo smel posameznim deželam nakazani delež porabiti samo v dotični deželi, zato že sedaj c. kr. kmetijska družba kranjska opozarja svoje

ude na Štajerskem in na Primorskem, da jim z modro galico ne bo mogla postreči, kajti na Kranjsko došla državna galica se bo smela oddati samo kranjskim vinogradnikom, a druge galice pa družba ne bo imela.

Vsaka dežela bo torej imela svojo državno modro galico, do ktere bo imel vsak vinogradnik dotične dežele enako pravico. Tega načela se na Kranjskem strogo držimo, pač pa vemo, da drugje niso tako natančni, zato utegne biti veliko število vinogradnikov, zlasti manjših prikrajšanih in morda so vsled površnosti ali pristranosti lahko prikrajšane celo cele občine. Take neprilike je pravočasno preprečiti.

Pravično načelo pri razdelitvi državne modre galice na Štajerskem in na Primorskem uveljaviti bodi torej skrb tamošnjih vinogradnikov samih, oziroma njih zastopnikov. V to svrhu naj se nemudno, t. j. že sedaj vinogradniki po svojih zastopnikih, t. j. poslancih, zadrugah, okrajnih zastopih, občinah, i. dr. obrnejo do kmetijskega ministrstva, in sicer ne s prošnjo, ampak z odločno zahtevo, da se državna galica enakomerno, t. j. pravično razdeli. Če se kmetovalcem zasežejo njih pridelki po določeni ceni, ki se potem po določeni ceni razdeljujejo, imajo vinogradniki tudi pravico zahtevati pravično, t. j. enakomerno razdelitev tako važne gospodarske potrebščine, kakor je z državnim denarjem priskrbljena modra galica za vinogradništvo.

Ključ za pravično razdelitev ni težko najti.

Za vsako deželo se natančno vé, koliko hektarov vinogradov ima in se torej že naprej lahko izračuni, koliko kilogramov deželi odkazane državne modre galice pride na ha vinograda. Za vsako politično, oziroma katastralno občino se dá potem prav preprosto dognati, koliko hektarov vinogradov ima in koliko državne modre galice po izračunjenemu ključu nanjo odpade. Vsaki politični, oziroma katastralni občini je torej nakazati ves nanjo pripadajoči delež modre galice, ne da se še posebej čaka na priglasitev posameznih vinogradnikov, ki so večinoma majhni posestniki, ki si ne znajo pomagati in zato zaraditega ne smejo biti prikrajšani sebi v škodo in ne v škodo celokupnosti. Občinarji naj jim odkazano galico zopet med seboj razdele, in sicer tako, da je vsak toliko dobi, kolikor mu je gre z ozirom na velikost njegovega vinograda. Če kdo ne mara vse ali nič državne galice, je pa preostanek porazdeliti na ostale, oziroma na tiste ki so pripravljeni škropljenje trt bolje oskrbeti in zanj več žrtvovati.

Oddajno ceno modri galici je za celo deželo isto postaviti, in sicer tako, da so v njej zapopadeni že vsi stroški za prevažanje, razdeljevanje, za morebitno zatehtanje itd. Če se vse tako uredi, potem bo mogoče objaviti: Vsak vinogradnik dobi za svoj vinograd določeno množino državne modre galice, ki po izračunanem ključu nanj odpade, in sicer za določeno ceno na mestu razdelitve, ki je za celo deželo enainista. Več se za galico od nikogar ne sme zahtevati; pač pa mora vsak sam priti po galico na kraj razdelitve in prinesti s seboj potrebno vrečo ali posodo.

Predpogoj je seveda, da v vsakem okraju ali v vsaki občini le eden ali le en urad, oziroma organizacija dobi pravico državno modro galico razdeljevati.

Razumniki, ki Vam je mar blagor vinogradnikov, potegnite se zanje in storite brez odloga že sedaj vse korake za pravično razdelitev državne modre galice pomladi l. 1917.!

Znanstveno kmetovanje.

Kot naročniku in vnetemu čitatelju „Kmetovalca“ so mi šle pod gorenjim naslovom v 21. številki letošnjega „Kmetovalca“ zapisane besede prav k srcu. Jaz in gotovo tudi vsi drugi kmetovalci priznavamo umestnost omenjenega spisa in pritrjujemo, da bomo res šele takrat mogli več in ceneje producirati, kadar bomo doobra seznanjeni z vsemi vsaj najvažnejšimi činitelji in povišavi kmetijskega znanstva.

Vsak rokodelc mora poznati blago, ki ga obdeluje in podeluje v vseh detajlih, za vsakega je predpisana gotova učna doba in gotova strokovna izobrazba, šole i. dr., preden more postati pomočnik in mojster, le mi kmetovalci smo brez vsega. Vsakemu od nas je prepuščeno, da zemljo obdeluje in iskorišča, da z živino ravna itd., kakor pač najbolje ali pa tudi najbolj neumno in zanikerno more, zna in hoče.

Koliko bogastva je v naših zemljah, a ga mi neznamo in nočemo izkoriščati, ker nismo ne učenci, ne pomočniki, ne mojstri, ampak le nekako kot dninarji, delavci brez misli. Smelo lahko trdim, da bi se kmetijska produkcija pri nas lahko vsaj potrojila, pridelovalni stroški bi postali znatno nižji, ako bi se racionalno izrabljalo vse, kar imamo na razpolago, da noben košček zemlje ne bi ležal zapuščen in zanemarjen, ako bi vsak kmetijski posestnik bil tudi „kmetijski mojster“.

Moji pridelovalni stroški so kljub sorazmerno ne predragim mezdám tako visoki, da jih z izkupiškó komaj pokrivam, trdno pa sem prepričan, da bi bili znatno nižji, ako bi bil tudi jaz v pravem pomenu besede „kmetijski mojster“, (knjige seveda čítam) in bi moje posestvo vrhu vsega ne bilo tako nesrečno grdo razkosano. Koliko je tu zemlje, ki se je takorekoč ne more izkoriščati (meje) in koliko se pri tej razkosanosti porabi nepotrebnega dela in zamudi zlatega časa baš takrat, ko ga imamo najmanj, kakor pri dovažanju, obdelavanju in odvažanju. Upam, da nam po vojni država v tej in v prej omenjeni smeri odpomore in nas reši bolehanje kmetijstva za tem rakom.

Kakšna je pač izobrazba naprednih kmetovalcev po kmetijsko naprednih in vzornih deželah? Na svojem potovanju kot vojak po Nemčiji sem videl marsikaj, posebno pa me je osupnila izobrazba nemških kmetov. V Probstiji sem spoznal, da je vsak navadni kmečki posestnik res tudi „kmetijski mojster“. Dobro poznajo vse osnovne znanstvene pojme iz elementarne in agrikulturne kemije, fizike in naravoslovja sploh, mineralogije ter pedologije še posebej, dalje vsaj glavne pojme iz živinoreje, živalske anatomije in fiziologije, tehnologije, klimatologije, umnega gospodarstva, rastlinarstva, vzgoje rastlin, bakteriologije, nar. gospodarstva, kmet. knjigovodstva, taksacije in kalkulacije itd., itd. Ni tedaj čudo, če Nemci v splošno manj ugodnih razmerah producirajo več, bolje in ceneje kot mi. Zato naj bi tudi pri nas enako kakor na Nemškem, skrbela država za procvit „kmetijskega obrta“ in za izboljšanje kmetijskega pouka. Mi pomagajmo državi, država pa nam kakor vé po nasvetu najboljših, nepristranskih strokovnjakov, da je prav, četudi nam to vselej ne bi bilo v naši konservativnosti in starokopitnosti prav in ljubo.

Fr. Ž. v K.

Narobe svet.

Kakor obče znano, je bil prejšnji ministrski predsednik grof Stürgkh zavratno umorjen in je njegov

naslednik postal dr. pl. Koerber, ki je izbral v svojo pomoč tudi večino novih ministrov.

Ti odstavki so le uvod, in kar je v njih zapisanega ni „Narobe svet“, ampak je tako vzeti, kakor je dejansko res.

Gorenji naslov se nanaša na govor dunajskega župana ekscelece dr. Weiskirchnerja, ki ga je imel v nižearstrijskem obrtniškem društvu, ki postavlja na glavo tisto, kar je doslej veljalo za pravo. Po tukajšnjem dnevniku „Slovenca“ je dunajski župan med drugim tole povedal:

Odveč bi bilo danes pretresati vprašanje, bi li bilo srečnejše, ohraniti svobodo trgovine ali pa uvesti prisilna sredstva. Naša kakortudi nemška vlada sta se kmalu po izbruhu vojne odločili za politiko prisilnih sredstev in danes ni nobene druge poti več, nego iti v tej smeri dalje. Vsekakor je novi justični minister v svojem nastopnem govoru naglasil veliko vnemo prejšnjega zakonodajstva za ureditev prometa, obenem pa izrazil svoje mnenje, da skoro ne bi bilo umestno nadaljevati v toliki množini in meri. Eksceleca dr. Klein je menil, da utegne biti potreben izdaten odmor za prebavo¹⁾. Pritrjujem gospodu justičnemu ministru in grem še dalje: Mrzlično delujoča zakonodaja, ki korenini v gospodarskem absolutizmu, kterege si je bila vlada sama sebi podelila, je spoštovanje pred zakoni izpodkopala in v širokih množicah vzbudila mnenje, da je vlada vsemogočna, da zapoveduje vetru in vremenu ter da more preko ukoreninjenih gospodarskih razmer čez noč ustvariti nove oblike za produkcijo, promet in razdelitev. Na deblo politične uprave smo cepili ljudska prehranjevalna vprašanja. **Kmet je postal urad;** prejema ukaze, ki drug drugega preHITEVAJO. Mlati naj, koplje krompir, kosi otavo, seje ozimino²⁾, vse skoraj ob istem času, brez ozira na vremenske razmere, in — pri tem **pa kmeta niti doma ni**, marveč brani v strelskih jarkih na ogroženi meji domačo grudo, na kateri so ostale žene, starčki in otroci.

Delokrog uradništva se je popolnoma izpremenil. Višji finančni svetniki naenkrat kupujejo moko, magistratni svetniki se morajo pečati z oddajo krompirja, kislega zelja in repe. Ministerialni podtajniki postajajo voditelji skladišč za živila ali predstojniki skupnih kuhinj, z eno besedo: stare, poklicane roke smo izključili in izročili naloge možem, kterih izobrazbi in dosedanjemu delokrogu so te naloge docela tuje. Legitimno trgovino smo skoraj docela izključili; v nadomestilo smo ustanovili centrale in sindikate z velikim aparatom, ki se, kar se tiče oseb, le deloma krijejo z aparatom svobodne trgovine.

¹⁾ Novi pravosodni minister dr. Klein je namreč med prvimi avstrijskimi pravoslovnimi učenjaki in je na eleganten način hotel reči, da se človek tudi v vojnem času lahko preobje dragocenih ocvrtih piščancev, zlasti če se cvrejo na pokvarjenem loju.

²⁾ Pri nas naj vrhu vsega še žanje ajdo, koplje strniščno repo, grabi gozdno steljo, seveda, če je ni kdo drug vzel itd.

V zvezi s temi državnimi odredbami se je začela politika najvišjih cen. Ze začetkem vojne je zadonel od mnogih strani klic: Uvedba najvišjih cen! Jaz sem se takrat upiral uvedbi krajevnih najvišjih cen za Dunaj, ker sem spoznal nevarnosti take določitve³⁾. Ako se omejim na to, da določim najvišje cene za posamezni kraj, pa te cene producentu ne ugajajo, potem se blago ogne temu kraju in si poišče druge kraje, kjer ni takih določb, in trg je zapuščen. Pokazalo se je, da je bilo moje mnenje pravilno, in to ne samo v Avstriji, marveč tudi na Nemškem, kakor je razvidno iz posvetovanj tamošnjih mestnih zastopstev.

Ako krajevne najvišje cene zgreše svoj učinek, ako splošne najvišje cene ne dovedejo do željenega cilja, kaj je potem storiti? Iz izkušenj v vojnem letu izhaja, da se morejo najvišje cene smotreno in uspešno odrediti le tedaj, ako vlada neomejeno razpolaga z blagom, za kterega določi najvišje cene, in ako so te cene primerne naravnim proizvodnim stroškom. A celo to se izkaže v mnogih slučajih kot nezadostno, ako ni istočasno poskrbljeno za primerno nabavo blaga, za promet z njim in njegovo razdelitev.

Ne morem drugače, nego da se v zvezi s politiko najvišjih cen spomnim tudi judikature (razsojevanja) zaradi navijanja cen. Predvsem izjavljam, da sem gotovo tudi jaz za to, da se kaznuje vsako zavedno, namenoma⁴⁾ izvršeno navijanje cen. Vendar se je pa pokazalo čudno nasprotje v postopanju. Kmet, ki za nekaj vinarjev prekorači najvišjo ceno, je bil občutno kaznovan ter se je vsled tega odtegnil trgu. Mali zeljari se je zaradi nekaj vinarjev odtegnila obrtna pravica, veliki karteli pa so si dali svoje povišane cene od vlade potrditi ter so s tem dosegli imuniteto pred državnim pravdnikom.⁴⁾

Kakšne cene za vino so primerne letos na Dolenjskem?

Na to vprašanje bi se dalo le tedaj pravilno odgovoriti, če bi se naredil točni rentabilitetni račun za Dolenjsko vinogradništvo. Toda ta račun bi seveda mogel biti le splošen, a za vsak poseben slučaj bi se morala natančno izračunati rentabiliteta določene, z vinogradništvom spojene kmetije. Tako delo bi pa bilo silno težavno in zamudno, če bi se sploh dalo izvršiti, kajti dvomljivo je, če bi bilo mogoče za vsak poseben slučaj dognati vsa potrebna števila, ki bi služila za podlago točnemu rentabilitetnemu računu.

Vino je glasom sodnijskih razsodb, ki so seveda v tem pogledu edino merodajna, potrebno reč in zahtevanje čezmernih cen za vino je v zmislu § 18. cesarske naredbe z dne 21. avgusta t. l. kaznjivo, če prodajalec, seveda namenoma, izkorišča izredne razmere, ki jih je vojna ustvarila.

³⁾ C. kr. kmetijska družba kranjska je bila vedno odločno proti enostranski politiki najvišjih cen, celo za pridelke, ki se v celi državi enakomerno ne zasežejo, ali sploh zaseči ne morejo.

⁴⁾ „Namenoma“, kar je pa pri nas redkokdaj! Preden naš kmet kaj prinese ali pripelje naprodaj, vpraša v soseščini po cenah; ker je navajen „glihati“, „šaca“ višje, ne da bi imel zlega namena cene navijati, in ker je naravni tok kupčije, ki se ne zmeni za kljukaste paragrafe, ampak se uravnava po zalogi in zahtevi, pa se ustvarjajo sproti dnevne cene. Brez zlega namena ni kaznjivega prestopka, zato največkrat ne velja stereotipna fraza: „N. N. je zahteval, izkorišča izredne, po vojni nastale razmere, čezmerno ceno.“

Ob presojanju primernosti vinskih cen je seveda popolnoma napačno vzeti za ktero koli primerjanje vinske cene pred vojno, kajti te prav gotovo pri nas niso bile prave, ker je kmetovalec pri njih z izgubo deloval. Napram temu dejstvu pred vojno je bil vinogradnik nezmožen kaj ukreniti, ker se je moral ukloniti železnim načelom teka svobodne trgovine, ki ga je vsled tuje konkurence in konkurence cenega piva vedno tlačil. Rentabilitetni račun torej ne sme operirati s cenami pred vojno, ampak z dejanskimi razmerami.

Naš Dolenjski vinogradnik je pred vojno, ne desetletja, ampak stoletja z izgubo gospodaril, zato se je večinoma do vratu zadolžil in uhajal v Ameriko.

Za današnje čase in razmere narejen rentabilitetni račun pa izpade za vinogradnike glede dobičnosti njegovega podjetja še slabše, ker pravični in dosledni sestavitelj tega računa mora med stroške postaviti vrednost tistega vina, ki ga dolenjski vinogradnik samzase, za svojo družino in za svoje delavce običajno porabi, ker sodišča decidirano stoje na stališču, da je vino potrebno reč. Pri najnižjem postavku vinskega deputata porabi dolenjski vinogradnik na njegovem povprečno zelo majhnem posestvu najmanj eno tretjino svojega pridelka za dom in že to naredi njegovo vinarstvo tudi pri znatno višjih cenah za vino zelo pasivno.

Ker se sedaj vino uradno smatra za potrebno reč, se mora to dejstvo tudi pri rentabilitetnem računu upoštevati in nihče ne sme temu ugovarjati.

Da so naša izvajanja glede pasivnosti dolenjskega vinarstva resnična, potrjuje učeni, svoječasní kanclar (tajnik) c. kr. kmetijske družbe Hacquet, ki je po nalogi c. kr. kmetijske družbe prepotoval celo kranjsko deželo ter je v svojem popisu kranjske dežele, ki je bil tiskan izdan l. 1784 (torej že pred 132 leti) pod imenom „Oryctographia Carniolica“ v III. svoji knjigi na strani 176. pri opisovanju Dolenjske zapisal tele pomenljive in še danes deloma veljavne besede: „Povsod tukaj so gorice zasajene s trtami, kterih sok dela deželo revno in podložnike nemarne. Kako srečna bi bila marsiktera dežela sveta, če bi ne bilo nobenega vina! (Aller Orten sind hier die Vorgebirge mit Weinreben besetzt, deren Saft das Land arm, und den Untertan liederlich macht. Wie glücklich wäre nicht manches Land der Welt, wenn es keinen Wein gäbe!)“

Kako je objektivno presojati sedaj v celi Avstriji običajne visoke cene za vino, pojasnimo v posebnem spisu.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa kmetijsko-gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med „Vprašanja in odgovore“, na ostala vprašanja se pa odgovarja pismeno, če je priložena znamka za odgovor. Odgovarja se edino na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom; brezimna vprašanja ali taka, ki so zaznamovana le z začetnimi črkami, se vržejo v koš. V „Kmetovalcu“ se pri vprašanju nikdar ne natisne vprašalčeve ime, ampak vedno le pričetne črke imena in kraja. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj 4 dni pred izdajo lista; na pozneje došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako kmetijsko-gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso kmetijsko-gospodarska, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pismeno, če je pismu priložena 1 K v znamkah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu. Zadnje zlasti velja za pravne odgovore, ki seveda morejo biti le splošne vsebine, kajti uredništvo ne more poznati vseh včasih zelo važnih okoliščin in zato za take odgovore ne prevzame nikakega jamstva.

Vprašanje 141. Za koliko smem prodati približno 120 kg težkega prasiča, ki utegne imeti kakih 40 kg špeha? Ali moram prasiča oddati, oziroma ga li smem doma zaklati in špeh prodati? (A. P. v L.)

Odgovor: Cene za klavne prasiče urejuje ministrska naredba z dne 6. julija t. l., ki je objavljena v 15. številki letošnjega »Kmetovalca« na strani 118. Zaenkrat Vas nihče ne bo silil prasiča oddati, ker pri nas še nimamo prisilne oddaje (rekvizicije) in je toliko časa ne bomo imeli, dokler bo deželno mesto za dobavo klavnih živali lahko kupovalo prasiče potom svobodne kupčije. Vojaškim oddelkom je strogo prepovedano klavno živino na svojo roko kupovati, ampak jo smejo dobivati le potom »Deželnega mesta za dobavo klavne živine«. Vi smete sedaj in toliko časa, dokler so take razmere, svojega prasiča doma zaklati in špeh po določenih cenah odprodati.

Vprašanje 142. Kako se dá olje iz bučnih peček doma pridelovati, če se nima v to svrhu posebnih priprav? (F. K. v R.)

Odgovor: Brez posebnih naprav se ne dá doma izdelati olja iz bučnih peček in če se tudi take priprave ima, je treba delo razumeti. Pečke se morajo oluščiti, potem med ne pretežkimi kamni zmleti, zmlevak s toplo vodo zaliti, ga potem na pravičen način pražiti in končno odtisniti. Bl. Wesiak v Framu pri Mariboru prevzame izdelovanje bučinega olja. Iz 100 kg zdravih, neizluščenih bučnic naredi 20 l, iz 100 kg izluščenih bučnic pa dobrih 40 l olja. Wesiak za delo nič ne računi, ker se poplača s tropinami. Voznino za bučine pečke do Framu in za olje nazaj, pa seveda mora vsak sam plačati.

Vprašanje 143. Naredil sem milo iz domače masti po navodilu, ki je bil v »Kmetovalcu« objavljeno. Milo se je prav lepo naredilo, toda trdo je kot kamen, tudi dobro pere, a se čisto malo peni. **Zakaj je doma izdelano milo trdo in se ne peni?** (P. V. v P.)

Odgovor: Svoječasno se je milo na kmetih izdelovalo večinoma le doma, ljudje so imeli vajo in so znali delati dobro milo. Sedaj je pa izdelovanje mila pozabljeno in samo preprosto navodilo za njegovo izdelovanje ne zadostuje; računati je v pričetku z nepovoljnim uspehom, dokler praktična izkušnja ne dá potrebne vaje. Izdelovanje mila je dandanes obrt, ki jo je treba znati. Ker smo pa od mnogih strani že dobili enaka vprašanja, zato odgovorimo tole, da se poučite kaj utegne biti vzrok, da je milo pretirno in se malo ali nič ne peni. — Tolščoba obstoji iz raznih vrst glicerinov in tolščobnih kislin. Alkaliji, to sta kalij in natron, razkrojita tolščobe in se združita ob navzočnosti vode s tolščobnimi kislinami, t. j. izpremene tolščobo v milo. To pravzaprav vrše jedki alkaliji. V svrhu izdelovanja mila pa navadno in zlasti doma potrebujemo ogljikovokislji kalij v obliki luga od pepela ali ogljikovokislji natron v obliki sode. Kalij dá mazljivo milo in natron pa trdo milo. Kuhinjska sol je natronova spojina in zato se lahko mazljivo kalijevo milo s kuhinjsko soljo pretvori v trdo milo. Ker pa le jedki alkaliji delajo milo, zato je ogljikovokislji kalij ali natron najprej izpremeniti v jedkega. To se naredi z dodatkom apna, ki odvzame alkaliju ogljikovo kislino, vsled česar postane jedek. Milo se torej dela iz tolščobe, vode, kalijevega ali natronovega luga in iz apna, oziroma tudi s pomočjo soli. Apna se sme vzeti le toliko, kolikor ga je treba, da odvzame lugu ogljikovo kislino, vsled česar se izpremeni v ogljikovokisljo apno, ki prav nič na milo ne učinkuje. Če se pa vzame preveč apna, potem ga pa ostane v milu nekaj nepretvorjenega in ta dela milo trdo, neraztopljivo, slabo za pranje, ki se malo ali nič ne peni. Kolikor preveč nepretvorjenega apna ostane v milu, tem trši in slabši je izdelek. Če je Vaše milo pretirno in se malo ali nič ne peni, bo poglaviti vzrok preobili dodatek ugašenega ali živega apna. Pri pravilnem izdelovanju mila se mora dodatek apna natanko izračunati, kar je pa le tedaj mogoče, če se natančno pozna sestava luga. Obrtniki moč luga mirijo; pri domačem izdelovanju mila pa to ni lahko, se mora delati vse le približno in mora vaja pokazati, ktera množina apna je prava. Če se milo močno ne peni, a vendarle dobro pere, tedaj ni to nikaka napaka. Penjenje mila se tudi pospeši, če se sveže kuhano prav počasi ohlajuje in pri kuhanju raztepava. V tvornicah za milo imajo posebne priprave za raztepavanje mila in za počasno hlajenje, ki traja več dni ali celo več tednov. Če hočete torej doma delati milo, ki se bo penilo, ne privedajte preveč apna in sveže skuhanu milo pokrijte na debelo z odejami, da se bo po možnosti počasi shladilo.

Vprašanje 144. Kako bo prihodnje leto z žveplovo moko za zatiranje grozdne plesnobe? Jaz je namreč nič nimam ter jo potrebujem najmanj 50 kg in če je ne dobim, ne bom imel nikakega vinskega pridelka. (M. M. v R.)

Odgovor: Kakor danes razmere stoje, bržkone prihodnjo pomlad ne bo dobiti žveplove moke za vinogradništvo in kolikor so nam razmere znane, tudi ni nikakega upanja. Letos narejene preskušnje so pa pokazale, da proti grozdni plesnobi prav uspešno učinkuje natrijev tiosulfat. To sredstvo se primešava škropivu od modre galice, ni drago, prizadene zato majhne stroške, celo ker ga ni treba rabiti posebej, ampak se istočasno zatirata peronospora in plesnoba. Naša družba je natrijev tiosulfat že kupila, imela ga bo torej v zalogi in bomo pravočasno objavili ceno ter navodilo porabe. Vsled samo enoletne sicer uspešne preskušnje družba za absolutni učinek ne jamči, toda slab učinek tudi vselej ne bo temu sredstvu pripisovati, ker ga lahko povzroči napačna raba; tudi modra galica vselej ne učinkuje, a na tem ni ona vzrok, ampak največkrat napačna raba, zlasti pri nas običajno veliko prepozno škropljenje in opustitev škropljenja na spodnji plati listov, kar je potebno važno.

Vprašanje 145. Imam gozdno parcelo, na kateri iglavo drevje slabo uspeva, zato jo nameravam pogozditi z listnatim drevjem, ki bo dajalo veliko stelje. **Ktero listnato gozdno drevje naj nasadim, da mi bo dajalo veliko listja za steljo?** (F. Š. v Š.)

Odgovor: Za steljnike pripravna listnata drevesa so predvsem: domači kostanj, bukev, jelša, gaber, kanadski topol, leska in lipa. — Domači kostanj se najbolje razvija v gorkih, vinorodnih krajih. Ljubi sveža, globoka in rahla tla. Uspeva čvrsteje na kremenastih kot na apnenih tleh. Rase tudi še na bolj suhi zemlji. Domači kostanj je hitre rasti. Ker je proti mrazu občutljiv, ga ne kaže gojiti v mrzlih pokrajinah. — Kostanjev gozd vzgojimo iznova na praznem prostoru, ako potikamo kostanjev sad po pol metra vsaksebi spomladi v zemljo. Sadimo lahko tudi dveletne sadike po 1 in pol metra narazen. Sadike najbolje kar sami vzgojimo iz sadeža. — Kanadski topol prav lepo uspeva na dobri in sveži zemlji in se izredno hitro razvija. Ima veliko, za steljo primerno listje. Opis tega drevesa smo prinesli v »Kmetovalcu« leta 1912. in Vam priporočamo, ga prebrati. Povdariti je, da je listje kanadskega topola za živinsko krmo posebno sposobno. — Kanadski topol vzgojimo, ako sadimo sadike ali pa potikamo potaknence. Sadike in potaknence razpošilja na pomlad 1917. c. kr. deželno gozdno nadzorništvo v Ljubljani proti naročilu, in sicer 2 do 3 m visoke sadike po 5 kron sto komadov, potaknence pa po 9 kron tisoč komadov. — Buk ev zahteva, ako naj se nam lepo razvija, dobra, sveža, globoka in apnena tla. Njeno listje je za steljo jako primerno. — Ko bi nasejali na praznih prostorih žira, bi morali zemljo poprej malo prekopati in potem vzkalila semena, oziroma semenike, nekoliko zavarovati proti mrazu, na ta način, da jih obdamo z vejami. Bolje je, saditi kake 4 letne sadike po 1 do 2 m vsaksebi. Sadike bi se dobile v bukovih gozdih. — Jelša je priporočljivo drevo, ker rase na prostorih, kjer nam marsiktero drugo drevje sploh ne uspeva. Važna je jelša tudi vsled tega, ker izboljšava zemljo in pospešuje rast igličastega drevja, ako ga vmes posadimo. Najvažnejši sta črna in bela jelša. Na sveži, vlažni zemlji rase jelša mnogo boljše, kot na premokri ali presuhi. Sadike vzgajajo po nekterih drevesnicah tudi iz semena; dobijo se pri c. kr. deželnem gozdnem nadzorništvu v Ljubljani po 7 K tisoč. Za steljo sposobno listje ima tudi leska, ki je navadno le na dobri zemlji naseljena. Zasajamo jo s sadikami, ki jih nakoplujemo od leskovega grmovja. — Gaber rase najbolje v takih legah, kjer uspeva domači kostanj, in sicer na sveži, dobri zemlji. Seje se v jeseni na obdelani zemlji; ako sejemo na poljane, je treba semenike zavarovati proti mrazu, in zasenčiti. Sadijo se 2 do 4 letne sadike po 2 m vsaksebi. Gabrovih sadik

bi dobili pri vrtnarjih. — Lipa rase v pokrajinah, kjer nahajamo bukev. Seje, oziroma sadi se istotako, kot gaber. Sadike je dobiti večinoma le pri vrtnarjih. — Omeniti je, da je pri opisanih vrstah razen leske in jelše gozd čez nekaj let močno prerediti, da se ostala drevesca morejo krepko in košato razrasti, torej čim več listja napraviti.

Š.

Družbene vesti.

* **Udnina za leto 1917.** P. n. gg. družbene ude vljudno opozarjamo, da smo vsled vojnih razmer poslali nabiralne pole za udnino za leto 1917. samo onim podružnicam, ki so izrecno zahtevale nabiralne pole za udnino. Vsem drugim udom, če so uvrščeni v kako podružnico ali ne, *razpošljemo v kratkem terjalna pisma s poštnimi položnicami*, da vsak lahko svojo udnino pri najbližjemu poštnemu uradu naravnost nakaže. (Ne zamenjajte družbene poštne položnice, ki nosi števil. 8.175. s kako drugo!) Udnino je najbolje takoj plačati, da se položnice ne založi in ker je tudi v družbeni pisarni sedaj lažje urediti zadeve udov, kakor ob Novem letu, ko se delo tako silno namnoži.

* **Sadno drevje za l. 1917.** Glasom sklepa družbene občnega zbora z dne 19. aprila 1915 ne dobijo udje spomladi iz družbene drevesnice več po štiri, ampak letno le po tri sadna drevesa. Drevesa se pripravijo le za one podružnice in ude, ki svojo udnino pravočasno plačajo. Na naročila po 15. februarju se ne moremo več ozirati. One podružnice, ki so brez načelnikov, naj naznanijo, komu naj pošljemo spomladi drevesa, glede pravilne razdelitve. Zaradi pomanjkanja drevja nikakor ne moremo sprejemati naročila na večje število dreyes proti plačilu.

* **Modra galica za leto 1917.** Družbi dohaja že sedaj nebroj vprašanj, kako bo z modro galico za prihodnje leto. Celo vplačil na ta račun je družbi že mnogo došlo, ki jih je pa morala udom vrniti. Zaenkrat poroča družba udom sledeče: Na razpolaganje bo edinole državna modra galica in je bo smela družba oddajati le na Kranjskem, po drugih kronovinah je bodo pa razdeljevale druge korporacije. Udom iz sosednjih kronovin družba torej to pot žal ne bo mogla postreči. Pa tudi kranjski vinogradniki naj ne prijavljajo svojih naročil, ker se jim bo na podlagi prepisov iz posestnih listov dodelila potom županstev in podružnic tista množina modre galice, ki jim gre v razmerju z razpoložljivo množino. To bo družba izračunila, ko dobi iz vseh c. kr. davkarjev potrebne podatke in ko izve, koliko državne galice bo Kranjski sploh odkazane. Sicer bo pa družba v tej zadevi objavila v kratkem bolj obširen spis.

* **Vsaka podružnica in vsak naročnik** si lahko prihrani nekaj stroškov, če družbi denar za naročene kmetijske potrebščine naprej nakaže. Družba mora vse potrebščine, ki niso naprej plačane, le po povzetju poslati, železnica pa računa pri povzetjih zase pol odstotka provizije, kar udom potrebščine dokaj podraži. Kdor torej namerava kaj naročiti, naj pri družbi zahteva poštno položnico, s katero lahko vplača denar na pošti brez stroškov. V družbenih vesteh »Kmetovalca« so vselej objavljene vse cene razpoložljivih kmetijskih potrebščin in si vsakdo lahko sam vnaprej izračuni vrednost naročenega blaga. Na upanje pa sedaj družba tudi svojim podružnicam ne more ničesar dati, ker tudi dobavitelji zahtevajo od družbe plačilo naprej, i. s. dostikrat kar več mesecev pred dobavo blaga.

* **Ob naročanju kmetijskih potrebščin** naj se udje povsod po možnosti drže svojih podružnic in naj

potom načelnitva pri družbi skupno naročajo, česar potrebujejo. Tako dobijo reči ceneje v roke, kakor če pozamezno naročajo. Podružnice se mnogokrat na ta način oživijo, njih ugled in pomen pri udih rase. To pa družba tudi hoče. Povsod sedaj seveda niso dani za to vsi predpogoji; kjerkoli po deželi pa naša podružnica pridno deluje, bomo naročitve posameznikov iz dotičnega okoliša rajše skupno potom podružnice izvršili. Torej, posamezni udje naj se obračajo do načelnitv svojih podružnic, družba pa bo svojim podružnicam vselej na razpolaganje!

* **Semensko ozimno žito.** Oddaja semenskega žita je bila za družbo letos pričetkom novembra končana. Družba je svojim udom priskrbela nad 16 vagonov raznega ozimnega žita iz drugih dežel in je ustregla vsem pravočasnim zahtevam, kjer so se udje izkazali s predpisanim županskim vpračalom glede resnične potrebe. Le enega vagona ozimnega žita, ki je bil družbi že obljubljen, družba nikakor ni mogla s Češkega dobiti, in zato zanjim roročivam žal ni mogla več ustreči.

* **Jari ječmen.** Že sedaj je družba poskrbela, da dobi za svoje ude kaj jarega semenskega žita za pomladno oddajanje. Zaenkrat se ji je posrečilo dobiti le jarega semenskega ječmena, i. s. tri vagone izvirne vrste »Original Proskovec Hanno Pedigree«. To žito, ki bo stalo K 61.— sto kg v Ljubljani, bo družba prevzela že do sredi decembra in zato sprejema že sedaj naročitve, katerim je priloženo predpisano županstveno potrdilo. Ker je izvažanje v sosedne dežele zabranjeno, naj naročajo le udje na Kranjskem in naj obenem pošljejo denar in dobro očiščene vreče.

(Nadaljevanje Družb. vesti v inseratnem delu.)

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Sori, v nedeljo
17. decembra 1916 po krščanskemu nauku v šoli.

S P O R E D :

1. Poročilo načelnika.
2. Pregled računov za leto 1916.
3. Volitev novega odbora in načelnika.
4. Pobiranje udnine za l. 1917.
5. Razgovori o kmetijskih potrebščinah.
6. Raznoterosti.

V Sori, 22. novembra 1916.

Frančišek Mihovc, načelnik.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice za Selško dolino
dne 10. decembra t. l. ob treh popoldne v »Društvenem Domu« v Selcih.

S P O R E D :

1. Poročilo načelnika.
2. Poročilo tajnika in blagajnika.
3. Volitev podružničnega načelnika in odbora.
4. Pobiranje udnine.
5. Slučajnosti.

Kmetijska podružnica v Selcih,
dne 18. novembra 1916.

Janez Rant, načelnik,